

SAMENVATTING (DUTCH SUMMARY)

Dit proefschrift beschrijft een onderzoek dat tussen 1997 en 2003 aan de Universiteit Leiden is uitgevoerd. Het richt zich op pre-Columbiaanse sociale organisatie en interactie in een microregio in de Kleine Antillen. Deze microregio omvat het schiereiland Pointe des Châteaux en de eilanden La Désirade en Petite Terre (Guadeloupe). Er is onderzocht welke informatie verkregen kan worden over pre-Columbiaanse sociale organisatie en interactie door middel van een intensieve en systematische studie van deze microregio, in plaats van de studie alleen te richten op grote en goed onderzochte nederzettingen, zoals in de Caribische archeologie gebruikelijk is. Traditioneel wordt erg weinig aandacht geschonken aan de verschillende functies van vindplaatsen en aan het pre-Columbiaanse gebruik van andere vindplaatstypen dan permanente nederzettingen. Zonder een gedegen inzicht in de processen die gerelateerd zijn aan pre-Columbiaanse sociale organisatie en interactie op een microregionaal niveau, is het onmogelijk om deze processen op een grotere, regionale, schaal te begrijpen. Om die reden richt deze studie zich op het creëren van gedetailleerde vindplaatscatalogi die gebaseerd zijn op systematische *surveys* die een hele microregio beslaan, om een beter inzicht te krijgen in de sociale organisatie en de lokale en microregionale contacten. Er zijn vier onderzoeksdoelen geformuleerd: (1) informatie verzamelen met betrekking tot de natuurlijke omgeving in heden en verleden, (2) een betrouwbare archeologische database opstellen door middel van intensieve *surveys*, (3) informatie verzamelen met betrekking tot (micro)regionale sociaal-politieke, economische en ceremoniële organisatie en interactie en (4) deze informatie vergelijken met archeologische gegevens van Guadeloupe en andere Kleine Antillen. Als uitgangspunt diende het idee dat pre-Columbiaanse sociale organisatie in een microregionaal perspectief het beste bestudeerd kan worden door de analyse van vindplaatspatronen, waardoor een dynamisch diachroon overzicht ontstaat (hoofdstuk 1).

De benodigde archeologische database, in de vorm van vindplaatscatalogi, is gemaakt op basis van intensieve en systematische *surveys*. Deze vormen een betroubaar middel om regionale en diachrone archeologische informatie te verkrijgen. Systematische archeologische *surveys*, met goed afgebakende onderzoeksgebieden en een goed gedefinieerde strategie zijn over het algemeen zeldzaam in het Caribisch gebied. De nadruk van de *survey* lag op het in kaart brengen van archeologische vindplaatsen. Hoewel vindplaatsdefinities vaak tamelijk vage interpretaties inhouden, werden de

mogelijkheden voor een regionale *non-site*-studie te beperkt geacht. De belangrijkste beperking is het feit dat het moeilijk is om het *off-site*-materiaal te dateren, omdat het vaak zwaar geërodeerd en gefragmenteerd is en er over het algemeen weinig versiering op voorkomt. Bovendien vraagt het onderzoek juist om informatie met betrekking tot langetermijnprocessen en de daaruit voortkomende materiaalconcentraties. Tenslotte konden duidelijke concentraties, begrensd door lege zones, onderscheiden worden in het oppervlaktemateriaal in het onderzoeksgebied. *Off-site*-gegevens zijn alleen als aanvulling gebruikt op de vindplaatsgegevens die verzameld zijn. De *surveys* moesten drie doelen dienen. Op de eerste plaats moesten ze een vindplaatscatalogus opleveren, waarin alle vindplaatstypen, -functies, -locaties en -dateringen zouden voorkomen. Op de tweede plaats moesten de *surveys* gedetailleerde vindplaatsbeschrijvingen opleveren, om de ruimtelijke artefactverspreidingen, de geologische en archeologische stratigrafie, de vindplaatsfuncties en de chronologische toewijzingen te kunnen bestuderen. Op de derde plaats zouden de *surveys* het mogelijk moeten maken een inschatting te maken van hoe betrouwbaar de vindplaatscatalogi zijn. De *surveys* hebben, behalve voor het huidige onderzoek, ook veel informatie opgeleverd voor het *Carte-Archéologique*-project van de archeologische dienst op Guadeloupe, dat zich erop richt de archeologische vindplaatscatalogus voor Guadeloupe aan te vullen.

De *surveys* bestonden uit intensieve oppervlakte-*surveys*, waarbij 1 m brede, parallelle transecten, gescheiden door 10 of 20 m brede tussenaafstanden werden onderzocht. De oppervlakten tussen de transecten werden op willekeurige plaatsen nagelopen om te zien of hier archeologisch materiaal gemist was. Steile hellingen zijn niet onderzocht. De transecten werden over het hele onderzoeksgebied met behulp van een kompas noord-zuid georiënteerd. De oppervlakte van de transecten is met machetes schoongeveegd om de waarnemingsmogelijkheden te optimaliseren. De *survey* van de zandstranden is meerdere keren en onder wisselende weersomstandigheden uitgevoerd. Voor elke ontdekte concentratie oppervlaktemateriaal is tijdens het veldwerk een verzameling diagnostisch materiaal gemaakt. Daarnaast is *off-site*-materiaal verzameld. Het *off-site*-materiaal en de oppervlakteconcentraties met archeologisch materiaal zijn ingetekend op luchtfoto's (schaal 1:5000). De vindplaatsen – bestaand uit één of meer oppervlakteconcentraties – zijn beschreven op formulieren. Pointe des Châteaux en Terre de Haut (Petite Terre) konden volledig onderzocht worden met afstanden van 10 m tussen de transecten. Omdat de

resultaten van de *survey* voortzetting van deze tijdrovende benadering niet legitimeerden, werden de tussenafstanden voor de transecten op La Désirade en Terre de Bas (Petite Terre) vergroot tot 20 m. Deze eilanden konden niet volledig op intensieve en systematische wijze onderzocht worden in verband met de grote afmetingen van La Désirade en de grotendeels ondoordringbare vegetatie van Terre de Bas.

Verskillende vindplaatsen zijn vervolgens geselecteerd om onderzocht te worden door middel van proefputten. Het graven van (meerdere) noord-zuid georiënteerde proefputten van 1 m² was gericht op het verzamelen van informatie over de geologische en archeologische stratigrafie en over de formatie- en deformatieprocessen van de vindplaats. Bovendien moesten ze diagnostisch materiaal verschaffen dat zou kunnen helpen om de chronologische en culturele context van de vindplaats te bepalen. De locaties van de proefputten werden willekeurig gekozen in zones met een relatief hoge vondstdichtheid en werden met behulp van GPS (*Global Positioning System*) en infraroodtheodoliet ingemeten met een precisie beter dan een decimeter. De proefputten zijn opgegraven in arbitraire lagen van 10 cm tot het moedergesteente bereikt was. Hierbij zijn geologische en archeologische lagen apart beschreven en bemonsterd. De opgegraven lagen zijn droog gezeefd met zeven met 2/5-inch-mazen. Het archeologisch materiaal in de zeefresiduen is vervolgens met de hand gesorteerd. Voor sommige vindplaatsen zijn echter monsters genomen die nat gezeefd zijn met 1- of 2-mm-zeven. Aanvullende informatie werd verkregen door het uitvoeren van een booronderzoek op een aantal vindplaatsen en op de zandstranden van Pointe des Châteaux (hoofdstuk 2).

Om de omstandigheden voor veldwerk en voor de conservering van vindplaatsen te kunnen evalueren, wordt hieronder de huidige natuurlijke omgeving van het onderzoeksgebied beschreven. Bovendien wordt getracht een beeld te schetsen van de omgeving in de pre-Columbiaanse periode, om de omstandigheden en mogelijkheden voor de oorspronkelijke bewoning te bestuderen.

Pointe des Châteaux, de meest oostelijke punt van Grande-Terre (Guadeloupe), is ongeveer 9 km lang en 50 m tot 2,5 km breed. Het onderzoeksgebied beslaat de meest oostelijke 7 km. Pointe des Châteaux is een kalkplateau, dat aan de westkant doorsneden wordt door een brede en ondiepe vallei. Tegenwoordig bestaat de noordkust voor meer dan de helft uit stranden met duinen, waar processen die samenhangen met de vorming van *beach-rock* veel voorkomen. De zuidkust bestaat uit opgeheven riffen en stranden zonder duinen. Typerend voor Pointe des Châteaux zijn de kleine, natuurlijke waterbassins en de zeven *salinas*. La Désirade, dat 12 km ten oosten van Pointe des Châteaux ligt, is een 11 km lange en

2 km brede tafelberg van kalksteen. Hieronder bevindt zich vulkanisch gesteente. Typerend voor La Désirade zijn het meer dan 200 m hoge (onbewoonde) plateau, de ontoegankelijke noordkust van het eiland en de aanwezigheid van grotten en grondstoffen die, hoewel van lage kwaliteit, geschikt zijn voor het vervaardigen van stenen werktuigen. De eilanden van Petite Terre (Terre de Haut en Terre de Bas) liggen 12 km ten zuiden van La Désirade en 7,5 km ten zuidoosten van Pointe des Châteaux. Tegenwoordig vormen Terre de Bas (2,5 km bij 600 m) en Terre de Haut (1,1 km bij 200-300 m) een natuurreservaat. De eilanden, die oorspronkelijk uit één plat, opgeheven koraalplateau bestonden, worden nu gescheiden door een circa 150 m brede strook water. Typerend zijn de riffen die de eilanden bijna volledig omgeven, de dynamische duinformaties en de *salinas*.

Het locale reliëf en de vegetatie in het onderzoeksgebied maakten het veldwerk erg oncomfortabel maar ze verhinderden de uitvoer van de systematische oppervlakte-*surveys* niet. De mate van sedimentatie is tamelijk beperkt en naar verwachting hebben er geen modderstromen of aardverschuivingen plaatsgevonden, die archeologische vindplaatsen zouden kunnen bedekken. De omstandigheden voor de conservering van vindplaatsen aan de kust zijn echter minder gunstig als gevolg van kusterosie en de vorming van *beach-rock*. Bovendien kunnen duinen aan de noordkusten van Terre de Bas en Pointe des Châteaux archeologische resten bedekken. Vindplaatsen in het binnenland zullen beter bewaard zijn gebleven, hoewel deze beschadigd kunnen zijn door menselijk handelen. Als ze op de rand van het plateau op La Désirade liggen zijn ze waarschijnlijk aangetast door erosie.

Hoewel het onderzoeksgebied in het droogste en warmste deel van Guadeloupe ligt, waren de omstandigheden ter plaatse waarschijnlijk geschikt voor pre-Columbiaanse bewoning. Kenmerkend voor het gebied zijn grote vlakke stukken land die geschikt zijn voor bewoning, kleinschalige tuinbouw en het verzamelen van voedsel, evenals kleine baaien die afgeschermd worden door koraalriffen. Mariene voedselbronnen zijn in overvloed aanwezig en eenvoudig te exploiteren. De fauna op land is minder overvloedig. Zoet water was beschikbaar, maar het verkrijgen ervan zal wel een zekere inspanning gevraagd hebben. Verschillende soorten schelp en koraal, evenals steen en *Gaiac*-hout, die als grondstoffen voor werktuigen en ornamenten gediend kunnen hebben, waren eveneens aanwezig. Het is niet duidelijk waar het hout, dat gebruikt werd voor die bouw van kano's en huizen, gehaald werd, aangezien grote bomen tegenwoordig alleen in de ravijnen op La Désirade voorkomen. Een minder positieve kant voor pre-Columbiaanse bewoning in het onderzoeksgebied zijn de bijna jaarlijks langskomende orkanen. Het is mogelijk dat de grotten op La Désirade gebruikt werden als schuilplaats

tijdens dergelijke stormen (hoofdstuk 3).

Op basis van een algemeen overzicht van het cultureel chronologisch kader voor het onderzoeksgebied en de directe omgeving worden hieronder verwachtingen geformuleerd ten aanzien van pre-Columbiaanse vindplaatsvoorkomens in het onderzoeksgebied. Dit algemene overzicht beslaat de pre-Columbiaanse, de koloniale en de meer recente geschiedenis.

Ten eerste zouden preceramische, Huecan Saladoïde en Cedrosan Saladoïde vindplaatsen, evenals vindplaatsen met Troumassan en Suazan Troumassoïd en/of Mamoran Troumassoïd en Ostionoïd materiaal in de onderzoeksregio voor kunnen komen.

Op de tweede plaats zullen grote delen van het onderzoeksgebied oppervlakkig verstoord zijn als gevolg van intensieve verbouw van katoen, suikerriet en indigo tijdens de koloniale periode. Verstoring als gevolg van koloniale bebouwing heeft waarschijnlijk weliswaar in kleinere delen van het onderzoeksgebied plaatsgevonden, maar dit heeft wel een ingrijpendere verstoring van vindplaatsen opgeleverd. Vindplaatsen die dateren uit de Europese contactperiode zouden ook verwacht kunnen worden, aangezien bekend is dat er een *Carib territory* en een kleine *Carib* nederzetting is geweest op *Pointe des Châteaux*. De oorspronkelijke bewoners van Guadeloupe woonden hier tot het eind van de 19^e eeuw of het begin van de 20^e eeuw.

Op de derde plaats, worden archeologische vindplaatsen tegenwoordig beschadigd door toeristen, die in de duinen van *Pointe des Châteaux* en *Petite Terre* kamperen. Recente bouwwerkzaamheden, illegale opgravingen en afgravingen ten behoeve van zandwinning brengen zelfs nog omvangrijkere verstoringen teweeg. Hedendaagse tuinbouw lijkt het archeologisch bestand nauwelijks te verstoren (hoofdstuk 4).

Nadat de verwachtingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen in de onderzoeksregio zijn beschreven, worden hieronder de *survey*-resultaten gepresenteerd. Daarnaast wordt de betrouwbaarheid van het veldwerk onder de loep genomen.

De *surveys* hebben met succes betrouwbare catalogi van pre-Columbiaanse vindplaatsen in de geselecteerde microregio opgeleverd (bijlagen 2-4). Grote delen van verschillende geologische en ecologische zones zijn onderzocht en een groot aantal pre-Columbiaanse vindplaatsen, met verschillende functies, locaties en dateringen zijn ontdekt. Ondanks de intensieve systematische *survey* kunnen verschillende factoren de observatiemogelijkheden en het verzamelen van vindplaats- en *off-site*-materiaal hebben beïnvloed en derhalve een

gekleurd vindplaatsbestand hebben veroorzaakt. Deze factoren hangen samen met de intensiteit en de methode van oppervlakteonderzoek, het gebruik van oppervlaktemateriaal, de eigenschappen van het archeologisch materiaal, de persoonlijke waarnemingsvermogens van de *survey*-ploegen, omgevingsfactoren en natuurlijke en culturele post-depositionele processen. Bovendien levert het onderzoek door middel van kleine testputten ook bepaalde beperkingen op. De poging om de invloed van deze factoren tot een minimum te beperken is beschreven, evenals het resultaat van deze poging.

Vervolgens is de identificatie van verschillende vindplaatstypen, aan de hand van parameters zoals vindplaatslocatie, -afmetingen, -oppervlakte, -functie, -datering en duur van het gebruik of de bewoning beschreven. De *surveys* hebben tekortkomingen voor de analyse van de marginale vindplaatstypen aan het licht gebracht. Deze worden in deze studie 'onduidelijke' vindplaatsen genoemd. Ze worden gekenmerkt door kleine verspreidingen van gefragmenteerd aardewerk die zich hoofdzakelijk tot de oppervlakte beperken. Hoewel ze bijna nooit in andere Caribische studies naar voren komen, vertegenwoordigen deze een belangrijk deel van de vindplaatscatalogi van het onderzoeksgebied. Derhalve wordt verondersteld dat ze in andere gebieden en op andere eilanden ook aanwezig zouden moeten zijn.

Tenslotte worden de archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied gepresenteerd. Op *Pointe des Châteaux* zijn 21 vindplaatsen ontdekt. De meeste hiervan dateren uit de *Late-Ceramic-A*-periode (600/850-1200/1300 na Chr.), drie anderen konden worden toegewezen aan de *Early-Ceramic-B*-periode (400-600/850 na Chr.) en twee vindplaatsen zijn *multi-component*. De vindplaatsen op *Pointe des Châteaux* omvatten onder andere 11 grote nederzettingen. Deze hebben typisch nederzettingafval opgeleverd en hebben over het algemeen locaties die goed bereikbaar zijn vanaf de zee en die goede mogelijkheden bieden voor exploitatie en observatie van de omgeving. Deze vindplaatsen hebben voornamelijk een woonfunctie, maar het is goed mogelijk dat er ook ceremoniële of andere speciale activiteiten zijn uitgevoerd. Behalve de nederzettingen is er een kleine observatiepost aangetroffen, die strategisch op een vooruitstekend plateau aan de noordkust van het schiereiland ligt. Deze vindplaats bestaat uit een kleine en waarschijnlijk ondiepe verspreiding van fragmenten aardewerk, koraal en schelp. Daarnaast zijn er negen onduidelijke vindplaatsen gevonden. Ook deze vindplaatsen bestaan uit een kleine en waarschijnlijk ondiepe verspreiding van gefragmenteerd en geërodeerd aardewerk. Zes van deze vindplaatsen, waar aanwijzingen voor de bereiding van voedsel zijn aangetroffen, zijn hypothetisch tijdelijke bewoningsplaatsen

genoemd. Waarschijnlijk werden zij gebruikt door een kleine groep mensen. De drie overige vindplaatsen waren mogelijk gerelateerd aan tuinbouwactiviteiten.

De vindplaatscatalogus van La Désirade omvat 43 vindplaatsen. In totaal 33 vindplaatsen zijn toegewezen aan de *Late-Ceramic-A*-periode. Hiernaast werden één *Early-Ceramic-B*-vindplaats, twee *Late-Ceramic-B*-vindplaatsen (1200/1300-1493 na Chr.) en één *multi-component*-vindplaats aangetroffen. Zes vindplaatsen konden niet gedateerd worden. De vindplaatsen op La Désirade bestaan onder andere uit 11 grote nederzettingen, die over het algemeen op plat terrein liggen in de nabijheid van zones die geschikt zijn voor kleinschalige tuinbouw en dichtbij riffen en landingsplaatsen voor kano's. Deze vindplaatsen hebben typisch nederzettingsafval opgeleverd. Sommige nederzettingen dienden waarschijnlijk ook ceremoniële of andere speciale functies. Morne Cybèle-1 en Morne Souffleur zijn de meest opmerkelijke nederzettingen. Deze vindplaatsen hebben spectaculaire locaties op de zuidrand van het plateau. Het archeologisch materiaal bestaat uit aardewerk in Morne-Cybèle-stijl en op beide vindplaatsen is een schelpmasker gevonden. Behalve deze vindplaatsen zijn er op La Désirade ook vier ondiepe vindplaatsen aangetroffen waar steen bewerkt werd tot eenvoudige, meestal *ad-hoc*-artefacten van locale grondstof. Op deze vindplaatsen lag geen nederzettingsafval. Er werden ook twee ceremoniële vindplaatsen geïdentificeerd: Chemin de M. De l'Orme (een doelbewuste depositie van een kleine pelikaanvormige pot waarin een kleine stenen bijl en dissel zaten, beide gemaakt van *chert* van St. Maarten) en de Voûte-à-Pin-grot. Tenslotte zijn er nog 26 vindplaatsen gedocumenteerd als onduidelijke vindplaatsen. Deze bestaan uit ondiepe en verspreide concentraties van gefragmenteerd en geërodeerd aardewerk. Acht van deze vindplaatsen functioneerden waarschijnlijk als tijdelijke bewoningsplaatsen of als kampen. Veertien onduidelijke vindplaatsen, waar geen aanwijzingen voor de bereiding van voedsel zijn aangetroffen, werden mogelijk gebruikt voor tuinbouwactiviteiten. Vier onduidelijke vindplaatsen zijn gesitueerd in grotten en werden waarschijnlijk gebruikt als schuilplaats.

De vindplaatscatalogus van Petite Terre bestaat uit vijf grote nederzettingen uit de *Late-Ceramic-A*-periode met aantrekkelijke locaties, op platte terreinen, dichtbij kanolandsplaatsen, riffen en vruchtbare bodems. Deze vindplaatsen hebben typisch nederzettingsafval opgeleverd, maar ceremoniële of andere speciale activiteiten hebben waarschijnlijk ook plaatsgevonden in enkele van deze nederzettingen. Twee onduidelijke vindplaatsen uit de *Late-Ceramic-A*-periode – kleine en ondiepe verspreidingen met gefragmenteerd en geërodeerd aardewerk en schelp – zijn ook aangetroffen. Dit zijn waarschijnlijk satelliet-*sites*

die bij nederzettingen op Pointe des Châteaux of La Désirade horen (hoofdstuk 5).

Na deze korte weergave van de vindplaatsgegevens voor Pointe des Châteaux, La Désirade en Petite Terre worden microregionale overzichten gepresenteerd voor elke pre-Columbiaanse periode. Deze overzichten omvatten beschrijvingen van nederzettingenpatronen, -structuren, -territoria en -hiërarchieën en van contacten tussen nederzettingen.

De preceramische en de *Early-Ceramic-A*-periode (2000 BC-400 AD) zijn hypothetisch pionierfasen genoemd aangezien er geen aanwijzingen voor bewoning voorafgaand aan de *Early-Ceramic-B*-periode aangetroffen zijn. Hoewel het mogelijk is dat er eenvoudigweg nooit preceramische of *Early-Ceramic-A*-vindplaatsen zijn geweest in het onderzoeksgebied, is het ook mogelijk dat als dergelijke vindplaatsen in kustgebieden gelegen zouden hebben, deze tegenwoordig weggeërodeerd of bedekt zijn.

De vroegste bewoning in de onderzoeksregio begon tijdens de *Early-Ceramic-B*-periode (AD 400-600/850). Men leefde in zes grote permanente nederzettingen aan de kusten van Pointe des Châteaux en La Désirade. De meeste nederzettingen lagen op vlakke terreinen dichtbij zoetwaterbronnen, makkelijk toegankelijke baaien, riffen, *salinas* en vruchtbare bodems. Petite Terre was niet bewoond. Overvloedige voedsel- en andere natuurlijke bronnen in de nabijheid zorgde ervoor dat de dorpen onafhankelijk konden zijn. De inwoners hadden een gemengde en *broad-spectrum*-economie, waarbij knolgewassen werden verbouwd, landdieren werden bejaagd, vis en vogels werden gevangen en schelpdieren, vruchten, wilde knolgewassen en zaden werden verzameld. Ze gebruikten hun dorpen voor de meeste sociaal-politieke, economische en ceremoniële activiteiten. Blijkbaar creëerden ze hiervoor geen speciale plaatsen verder weg van de nederzettingen, hoewel het mogelijk is dat vindplaatsen die gerelateerd waren aan speciale activiteiten, zoals bijvoorbeeld het verzamelen van schelp, aan de kusten lagen en tegenwoordig door erosie verdwenen zijn. De dorpen lagen verspreid en met min of meer gelijke tussenafstanden over de kusten van Pointe des Châteaux en La Désirade verdeeld. De territoria hadden ongeveer gelijke afmetingen. De aanwezigheid van een tijdelijke bewoningsplaats of kamp op Pointe des Châteaux suggereert dat mensen van buiten het onderzoeksgebied bronnen in de microregio hebben geëxploiteerd en dat hun de toegang tot nederzettingsterritoria waarschijnlijk niet ontzegd werd. Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor het bestaan van een nederzettingshiërarchie, hoewel Anse à la Gourde en Les Sables waarschijnlijk de meest vooraanstaande dorpen waren. Inwoners van de *Early-Ceramic-B*-dorpen

onderhielden contactnetwerken over lange afstanden, die zo ver reikten als het Zuid-Amerikaanse vasteland. De inwoners van Anse à la Gourde en Les Sables verkregen steen van Martinique, Basse-Terre en Antigua om stenen artefacten van te vervaardigen en ze verkregen afgewerkte werktuigen van groene *chert* direct van de inwoners van de nederzettingen op St. Maarten, waar ze vervaardigd werden. De meeste stenen artefacten in het onderzoeksgebied werden echter vervaardigd van steentypes die in de microregio (bijvoorbeeld op La Désirade) zelf beschikbaar waren.

Het aantal dorpen nam tijdens de *Late-Ceramic-A*-periode toe, vooral na 1000 na Chr. Het nederzettingpatroon bestond in deze periode uit 22 nederzettingen, twee ceremoniële plaatsen, een observatiepost en 34 onduidelijke vindplaatsen. Bewoning van de microregio, die zich nog steeds in grote permanent bewoonde dorpen concentreerde, werd geconsolideerd en geïntensiveerd. Het is mogelijk dat de bevolking toenam, maar het is ook mogelijk dat nederzettingen gedurende kortere periodes bewoond werden en zich van tijd tot tijd verplaatsten. Inwoners van steeds maar groeiende dorpen zouden ook besloten kunnen hebben zich af te splitsen en nieuwe, kleinere, economisch onafhankelijke nederzettingen te stichten, en zo op een effectieve manier de lege plaatsen in het landschap op te vullen. Petite Terre werd in deze periode ook bewoond en geëxploiteerd. De afstanden tussen de nederzettingen en de territoria waren kleiner in vergelijking met de voorgaande periode. De meeste nederzettingen hadden waarschijnlijk territoria van ongeveer gelijke grootte, wat tot een evenwichtig gebruik van de voedselbronnen in de directe omgeving van de dorpen leidde. Hoewel de meeste nederzettingen nog steeds langs de kust lagen, was een aantal dorpen op La Désirade in het binnenland gesitueerd en minder nederzettingen lagen dicht bij zoetwaterbronnen in vergelijking met de *Early-Ceramic-B*-periode. De voedsel economie bleef gemengd, waarbij knolgewassen werden verbouwd, landdieren werden bejaagd, vis en vogels werden gevangen en schelpdieren, vruchten, wilde knolgewassen en zaden werden verzameld. Men concentreerde hierbij zich nog steeds op zones dichtbij de nederzettingen. De diversiteit in vindplaatstypen nam toe en grotere delen van het landschap werden intensiever gebruikt voor ceremoniële, sociaal-politieke en economische activiteiten. Speciale ceremoniële locaties werden in het leven geroepen (Voûte à Pin en Chemin de M. De l'Orme), evenals tijdelijke kampen en locaties die gerelateerd waren aan tuinbouwactiviteiten en aan de exploitatie van natuurlijk bronnen buiten de dorpen. Grotten werden gebruikt als schuilplaats. Anse à la Gourde ontwikkelde zich tot een centrale nederzetting en vooral het grafveld had waarschijnlijk een centrale ceremoniële

functie in de microregio. Sociale differentiatie ging een rol spelen en sociale stratificatie begon zich te ontwikkelen. Contacten over lange afstand, die zich zo ver uitstrekten als het Zuid-Amerikaanse vasteland en de Grote Antillen, bleven bestaan, hoewel ze minder veelvuldig lijken te zijn geweest dan tijdens de *Early-Ceramic-B*-periode. De inwoners van Anse à la Gourde speelden een centrale rol in deze contactnetwerken. De inwoners van À l'Escalier en Site Du Phare namen ook deel aan contactnetwerken waarbinnen afgewerkte artefacten van groene *chert* circuleerden. Locale groepen onderhielden ook frequente en intensieve contacten over korte afstanden. Verder werden nog steeds tochten naar La Désirade ondernomen.

Tijdens de *Late-Ceramic-B*-periode (1200/1300-1493 na Chr.) raakte de onderzoeksregio verlaten. Slechts drie kleine dorpen werden bewoond tijdens het laatste deel van de pre-Columbiaanse periode. Dit zijn Anse à la Gourde op Pointe des Châteaux en Morne Cybèle-1 en Morne Souffleur op La Désirade. Deze ontvolking was waarschijnlijk het resultaat van de invloed van zich ontwikkelende *cacicazgos* op de Grote Antillen, die door de grotere sociale mogelijkheden mensen van de Kleine Antillen aantrokken. De bevolkingstoename die tijdens de *Late-Ceramic-A*-periode plaatsvond – en mogelijk een samenhangende afname in de beschikbaarheid van voedselbronnen – kunnen sociaal-politieke ontevredenheid hebben opgewekt en mensen ontvankelijk gemaakt hebben voor de aantrekkingskracht van sociaal complexe samenlevingen op de Grote Antillen. De inwoners van Morne Cybèle-1 en Morne Souffleur stichtten hun dorpen op indrukwekkende en goed verdedigbare locaties op het plateau van La Désirade. Daardoor moesten ze een afstand van minstens een uur lopen overbruggen om natuurlijke bronnen aan de kust te kunnen exploiteren, die ze desalniettemin bleven gebruiken. Een andere nieuwe ontwikkeling is dat de diversiteit in vindplaatstypen afnam. Rituele en economische activiteiten werden weer beperkt tot de nederzettingen en het landschap werd blijkbaar minder intensief gebruikt. Het is niet duidelijk of Anse à la Gourde nog steeds de centrale functie had die het tijdens de *Late-Ceramic-A*-periode had aangenomen. Interactienetwerken besloegen uit noodzaak langere afstanden, zowel richting het zuiden als richting het noorden, maar plaatselijke contactnetwerken bleven bestaan en tochten over kleine afstanden, bijvoorbeeld om steen van La Désirade te halen, werden nog steeds georganiseerd (hoofdstuk 6).

